

Šiame numeryje:

Danijoje išleista knyga apie lietuvių partizanus.

Knygos ištrauka „Partizano mirtis“.

Atmenanti žemė: Tomo Venclovos paskaita žemininkų poezijos antologijos 30 metų sukakties proga.

Jurgio Jankaus pastabos po dail. Alfonso Dargio darbų parodos Bostone.

Danguolės Sadūnaitės eilėraščiai.

Rašytojui Jurgiui Jankui 75 metai.

Laiškas redakcijai himno vertimų reikalu.

Nauji leidiniai.

Kertinė Parasė

Danijoje išleista knyga apie lietuvių partizanus

1948-ais metais Lietuvos miške užsimezgė ypatinga draugystė — iš Lenkijos atklydęs dešimtmėtis berniukas susibūriavo su lietuvių partizanais. Jų drąsa ir pasiaukojimas paliko jam nepamirštamą įspūdį. Vaikišku jautrumu pergyvenęs jų tragediją, Karawackis pasiryžo kada nors papasakoti pasauliui apie jų laisvės kovą.

Karawackio svajonė pernai virto tikrove: danų leidykla „Borgen“ Kopenhagoje išleido jo knygą „Jernulven“ (Geležiniai vilkai). Vienaame skyrelyje jis taip aprašo mirštantį partizano paskutinią mintį:

„Kai tas mano sutiktasis berniukas užaugo ir subręs, jis parašys apsakymą apie mane. Vieną dieną mano sūnus galės skaityti tą apsakymą savo kalba. Kai jis sulauks senatvės, Lietuva jau bus laisva... Mano žmona Gražina papasakos jam apie mano draugus... apie „miško brolius“, apie „laisvės kovotojus“, apie „žaliukus“ — apie visus, kurie išėjo į miškus, kovojo ir žuvo už laisvę. Ačiū Tau, Viešpatie.“

Karawackio „Geležiniai vilkai“ yra autobiografinių apsakymų apie autoriaus vaikystę rinkinys. Jis gimė Varšuvoje 1938-ais metais, kovingų lenkų komunistų šeimoje. Prasidėjęs karui, jis pabėgo į Gudiją, kur vokiečiai vėl juos užklupo 1941-ais metais. Kadangi Karawackio motina buvo žydė, jie metus praleido gete, iš kurio pabėgo ir slapstėsi miškuose su sovietiniais partizanais. Jo tėvas pasiliko Lenkijoje ir kovojo komunistiniame pogrindyje prieš nacius. Karui pasibaigus, Karawackis šeima persikėlė į Vilnių, kur jis atsidūrė našlaičių namuose, o netrukus susidūrė ir su lietuvių partizanais. Baigęs gimnaziją, studijavo muziką pas Talat Kelpšą. Karawackio tėvą už jo nuo-

pelnus užfrontėje Stalinas apdovanojo „išdaviko“ titulu ir septyneriais metais Sibiro.

1957-tais metais Karawackis šeima iš Vilniaus repatriavo į Lenkiją, kur Bernardas baigė konservatoriją. 1969-ais metais jis buvo suimtas už opozicinės literatūros platinimą. Po pusantrų metų kalėjimo pasinaudojo amnestija ir išvyko į Daniją, kur jam suteiktas politinis prieglobstis. Jis groja smuiku Zeelando simfoniniame orkestre, bendradarbiauja danų spaudoje. Savo straipsniuose ir raštuose dažnai mini Lietuvą, apie kurią jį tebelydi šviesūs prisiminimai.

„Geležiniai vilkai“ remiasi tikrais įvykiais, bet toji tikrovė — vaiko kelionė po karą ir totalitarizmo pragarą Rytų Europoje — dažnai pralenkia ir lakiausios vaizduotės fantastinius šuolius. Savo pagrįstame romane „Nudažytas paukštis“ Jerzy Kosinski atvaizdavo panašią vaiko odiseją kaip siurrealistinį komarą. Karawackio stilius ir meninis pasaulis skirtingi, savaime giminingi lietuvių tradicinei pasaulėjautai: siužingus įvykius gaubia lyriška kontempliacija; teigiamieji veikėjai, kaip jo senelis Kazimieras ir partizanas Algirdas, miršta sandaroje su gamta ir visata.

Lietuvių partizanų kovai Karawackis teikia visuotinės reikšmės. Knygos pradžioje išspausdintame paaiškinime jis rašo, kad lietuvių partizanai nuo 1944-ų iki 1952-ų metų kovojo prieš sovietinę okupaciją. Nesulaukdamas pagalbos iš laisvojo pasaulio, jie vedė žūtbūtinę kovą už savo šalies laisvę ir nepriklausomybę. „Geležiniai vilkai“ autoriui simbolizuoja pavergtų žmonių ir tautų kovą už laisvę ir savarankiškumą — kovą, kuri tęsis iki visų totalitarinių šalių prazūties.

A. Landsbergis

ATMENANTI ŽEMĖ

Žemininkų poezijos antologijos 30 metų sukakties proga

TOMAS VENCLOVA

Būna poezijos posmų, kuriuos kartoji visą gyvenimą, netikėčiausiomis aplinkybėmis. Kaip ir daugelis, atsimenu keliolika tokių posmų. Vienas jų parašytas Bernardo Brazdžionio: tai seno prieškarinio jo eilėraščio *Žemė* pabaiga:

Mes už tavo pėdą tavo pėdą
žūsim,
Tu krauju žydėsi krauju
Nemune.
Iš tavęs išeisim, o tu verkši
mūsų?
— Ne. — O palydėsi? — Ne.
— Atminsi? — Ne.

Literatūros tyrinėtojai palyginti nesunku įrodyti, kad šis posmas yra geras. Reikia tik išnarpinti jo pakartojimų rezginį, atkreipti dėmesį į vidinį rimą, į jautrų tautosakinį motyvą antroje eilutėje, o pirmiausia į trilypi, nykstantį lyg aidas ir drauge stiprėjantį neigimą, kuriuo eilėraštis tobulai užsislendžia. Tačiau tas mokslininko darbas iš esmės būdų gana bergždis, nes posmas patraukia be jokių įrodymų. Gal labiausiai jis patraukia tuo, kas neįtelpa į formaliosios ir struktūrinės analizės rėmelius: būtent, savo neabejotiną pranašiskumą.

Dažnas truputį — ar net gerokai — pašėpia poezijos, ypač patriotinės poezijos, pretenziją pranašauti. Pats esu ne sykį atsiliepęs apie tą pretenziją ironiškai. O vis dėlto poetui pasitaiko atspėti kažką svarbaus apie ateitį, dažniausiai tada, kai jis to visai

nesiekia. Nežinau, ką turėjo galvoje Brazdžionis, rašydamas tą posmą 1937 metų rugsėjo 25 dieną. Gal tik mirtį ir nieko daugiau. Bet mums tas posmas kalba apie partizanų karą ir emigraciją: jis virto formule, netikėtai aprėpusia kelių būsimųjų dešimtmečių patirtį. Rašant eilėraštį *Žemė*, tuos įvykius, matyt, buvo galima šiek tiek nujausti; bet pati narsiausia ir siurrealistiškausia fantazija nebūtų ištvėrusi, jeigu jai būtų atskleidęs jų tikrasis užmojis ir visos detalės. Šiaip ar taip, neįmanoma jų apibūdinti trumpiau ir aiškiau už Brazdžionį.

Pirmoji tremties poetų generacija mūsų sąmonėje siejasi su knyga, pavadinta lygiai taip pat, kaip minėtasis eilėraštis. Sutapimas greičiausiai yra atsitiktinis. Nors penki poetai, kurių eilės sudaro antologiją *Žemė*, skolingi Brazdžionui daugiau, negu kartais būdavo linkę pripažinti, jų kūriniui — ypač jų kritikai — yra sąmoningai opozitiški Brazdžionio tradicijai, bando pradėti kažką naujo ir esmingai kitoniško. Tie kūriniai analizės rėmelius: būtent, savo neabejotiną pranašiskumą.

Partizano mirtis

(Ištrauka iš pernai danų kalba išleisto Bernardo Karawackio apsakymų rinkinio „Geležiniai vilkai“)

Algirdas mėgino pajudinti galvą, bet skausmas jį sustabdė... Aš mirštu... Keista mintis. Ir kupina taikos...

„Aš pasirinkau savo likimą“, galvojo jis. „Ar ne puiku, kad Dievas pagailėjo manęs ir nesuteikė man nepakeliamo skausmo. Kad aš galiu palikt pasaulį pilnoje sąmonėje. Kaip gera jausti lietuvi, dukiantį į veidą, vėsią žemę, ir šypsojantis...“

„... Aš žinau, kodėl aš sugebu šypsojantis savo padėtyje. Nes aš laisvas žmogus. Gera aplieisti žemę, kai žinai, kad niekad nesi būvęs vergu...“

Algirdas ėmė kvėpuoti lėčiau ir silpniau. Jo mintys vėl nuklydo į mišką, kur iki šios nakties jis išgyveno trejus metus — ir dvidešimt vienerius metus šioje žemėje. Ir tada jis vėl sugrįžo į praeitį...

Buvo graži popietė. Saulės spinduliai skverbėsi pro medžių šakas. Miško ramybė, išmintis, begalinė patirtis ir

(Nukelta į 2 psl.)

Rašytojas Bernardas Karawackis, Danijoje išleisto apsakymų knygos apie Lietuvos partizanus autorius.

Poetas Tomas Venclova skaito paskaitą apie „Žemės“ antologiją ir žemininkus šių metų Poezijos dienosio Chicagoje, gegužės mėn. 29 d. Nuotr. Jono Kuprio

pranta, net stoja jo pusėn; kada praktiškai visa inteligentija atplėšiama nuo gimtosios dirvos, o pasilikusiems akivaizdžiai įrodoma, jog dvidešimties amžius nerespektuoja jokių šaknų ir jokių praeities sentimentų — taigi, tokios situacijos akivaizdoje liaujasi veikė senieji poezijos modeliai. Patriotinė — netgi pranašiškoji — poezija atrodo doje, kada geriausioji tautos dalis palydi gyvybės iš pažūros beprasmiškos kovos su Camus (ir Bradūno) aprašytu maru, o labai nemaža dalis su tuo maru palaipeniui apsi-

frontininkai, bet ir Binkis, ir Miškinis. Derėtų kažką išsaugoti angažuotos lyrikos idealą — bet kaip tai padaryti, jeigu tą idealą spėjo panaudoti savo reikalui ir visiškai sukompromituoti keletas neįdomių režimų? Sakytum, dera pradėti nuo absoliutaus nulinio, nuo dykvietės, nuo vienatvės. Nuo tos būsenos, kuri nusakyta trimis Brazdžionio neigimais: poetais yra palikęs žemę, kuri jo neverkia, nelydi ir neatmena. Jeigu šioje tarsi pomirtinėje būsenoje pavys kažką pasakyti, tai vis dėlto bus liudijimas, o gal ir daugiau negu liudijimas.

Žinoma, absoliutus nulis yra sąlyginė kategorija. Kiekvienas *Žemės* poetas turėjo tam tikrų atramų. Tokia atrama buvo sodietiško mito, ritualo, kalbinių formų pasaulis (jeigu jis ir sunaikintas tikrovėje, jis vis dėlto dar gyvas, netgi ypatingai gyvas sąmonėje). Atrama buvo pasaulinės literatūros ir filosofijos kontekstas — ypač tamsiosios, tragiškosios literatūros ir filosofijos (jeigu ji ir negelbsti, tai bent tuščiai neguodžia). Pagaliau tam tikrą vertę išsaugojo netgi radikaliojo romantizmo, revoliucinio prometeizmo tradicija (kad ir kiek ji sukompromituota, visiškoje tamsoje iš jos dar galima išskelti porą kibirkščių).

Kai šnekame apie tai, kad žemė neatmena išėjusių iš jos poetų, irgi nepasakome visos teisybės. Greičiausiai poetai turi patikėti šia griežta formule. Tik tada, pasijutęs nebeatsaukiamos izoliacijos būsenoje, jis gali įveikti senovinius kalbėjimo būdus. Tačiau tai, kas literatūroje padaryta, nežūva niekad. Žemės atmintis — kultūros atmintis — yra kur kas gilesnė, negu manome.

Šiandien penki poetai, — Mačernis, Kėkštas, Bradūnas, Nyka-Niliūnas, Nagys, — kurie prieš trisdešimt metų buvo priskiriami jauniausia-

jai lietuvių literatūros kartai, didėle dalimi jau priklauso istorijai. Dviejų iš jų nebėra gyvųjų tarpe. Mačernis buvo žuvęs jau ir tada, kai *Žemės* antologija buvo leidžiama, bet tuomet jis dar buvo visiškai aktualus, gyvas, ginčytinas fenomenas, o šiandien dažnas pavadintų jį klasiku (ir ne tik išeiivijoje, bet ir Lietuvoje). Trys tebėra aktyvūs, reikšmingi ir netgi produktyvūs poetai. Nagys ir Nyka-Niliūnas per tuos trisdešimt metų išleido po keletą rinkinių, o Bradūnas net gerą tuziną. Bet šiaip ar taip jie tapo vyresniąja karta, pripažintais vardais. Tie, kurie šiandien ateina lietuvių literatūron, žiūri į juos maždaug taip, kaip jie patys žiūrėjo, tarkime, į Vincą Krėvę. Žemininkai jau ir pradėjo savo kelią gana subrendę, kiek pavėlavę dėl karo ir emigracijos aplinkybių. Šiandien jie yra poetinio ir žmogiškojo brandumo viršūnėje, bet turbūt jau atokiau nuo gyvyjo literatūrinio proceso, juoba kad šis procesas vėl plėtojasi veikiau krašte, ne kaip išeiivijoje. Trisdešimtmėtis, sukakęs nuo istorinės antologijos pasirodymo, tikriausiai galutinai įtvirtins šį žemininkų perėjimą iš avangardistų į klasikus.

Žemės įvadą Juozas Girnius kaip tik ir skiria vienai kultūrinei kartai šį laiko tarpą — trisdešimt metų. Jo apskaičiavimus lyg ir patvirtina mūsų poezijos raida. Turėjome Maiironio ir jo bendrakaičių kartą, gimusią apie 1860 metus; paskui Sruogos, Binkio ir Putino kartą, gimusią apie 1890 metus (laiko — bet tik laiko — atžvilgiu ji sutampa su reikšmingomis generacijomis kitų tautų poezijoje, sakysime su rusų Achmatovos ir Pasternako generacija). Žemininkai — arba lankininkai — gimė apie 1920-uosius. Nauja, esmingai kitoniška generacija — jeigu tęsime šį aritmetinį žaidimą — turėjo gimti apie 1950-uosius, kaip tik tada, kai pasirodė *Žemės* antologija. Jai būtų lemta rimtai įžengti į literatūrinį gyvenimą dabar. Bet kažkaip neatrodė, kad toji ketvirtoji generacija būtų atsiradusi. Ne tik todėl, kad lietuvių kultūra — ir šiaip, ir anapus — dabar plėtojasi nevisiškai normaliomis aplinkybėmis. Dar ir todėl, kad aritmetika tokiuose reikaluose nelabai tinka.

Šiaip ar taip, savuosius trisdešimt metų žemininkai buvo lietuvių poezijos svorio centras. Tai yra, toje poezijoje nebuvo įmanoma rimtai dirbti į juos neatsižvelgiant. Galima buvo plėtoti jų pasiūlytą liniją, galima buvo su jais polemizuoti ir netgi juos neigti, bet negalėjai elgtis taip, tarsi jų nebūtų. Negalėjai net ir Lietuvoje.

Taigi, Lietuvoje. 1951. metai, kada išėjo Los Angeles antologija, mūsų krašto istorijoje priklauso prie sunkiausiųjų. Tada turbūt ne vienas rimtai skaitėsi su galimybė, kad lietuvių tauta pasmerktą išnykti, o lietuvių literatūroje rašomi paskutiniai puslapiai. Okupacinė valdžia visais būdais stengėsi, kad niekas neatmintų išėjusių iš savosios žemės poetų — juo labiau tokių, kurie išeiivijoje tik susi-

(Nukelta į 2 psl.)

Atmenanti žemė

(Atkelta iš 1 psl.)

formavo. Aistą ar Brazdžionį dar paminėdavo, nors ir su atitinkamais epitetais; geriau paieškojęs galėdavai susirasti ir jų knygų; tuo tarpu žemininkai buvo grynų gryniasiai „unpersons“ — paslaptingi ir pavojingi, neegzistuojantys ir neturintys egzistuoti. O vis dėlto po 1956 metų, kai sumažėjo kalėjimo ir Sibiro grėsmė, o žmonės kiek atitiesė nugaras, per rankas nedelsiant ėmė eiti žemininkų tekstai. Kartais atskiri eilėraščiai, kartais ir visi rinkiniai, stropiai perrašyti į languotus sąsiuvinis, neretai su primityviomis vinjetėmis. Tai ir buvo ankstyviausioji postalininė savilaidia Lietuvoje. Beje, žemininkams kažkaip lemia dažnai egzistuoti savilaidos lygmenyje. Vokiečių okupacijos metais jų eilėraščiai, kiek žinau, taip pat plito daugiausia nuorašų pavidalu. Ir reikia pasakyti, kad poezijai sunku sugulvoti garbingesnį ir labiau į sveikatą išeinantį plitimo būdą. Truputį vėliau, apie 1960 metus, į mūsų rankas pradėjo patekti ir knygos su „Patrijos“, „Nidos“ ar „Terros“ ženkla. Tačiau mano atminimuose žemininkai — ir iš viso emigracijos literatūra — labiausiai saugo su tais savilaidiniais nuorašais. Tai buvo mano būčiuliams ir man pačiam dvigubai įdomi poezija: įdomi todėl, kad aiškiai nepašė į jokią ankstesniąją lietuvišką eilutę kūrybą, ir todėl, kad plintanti ypatingu, nemažai trūso ir konspiracijos reikalaujančiu būdu. Priešgutenberginis būdas — kaip mėgdavo sakyti Anna Achmatova, kurios eilės irgi ilgus metus gyvavo daugiausia nuorašų forma.

Nors emigrantas dažniausiai junta, kad jis kalba tušumoje ir nepasiekia tėvynės — jis dažniausiai klysta. Jeigu jo darbai tušumė, jie bus skaitomi krašte bet kokiomis aplinkybėmis. Jie netgi įgaus legendinį statusą.

Legenda mums buvo virtęs Mačernis (tiesa, emigrantu ji galima pavadinti nebent labai savotiška, tegul ir labai svarbia prasme). Sykį su būčiu aplankėme jo kapą. Išvažiavę į Žemaitiją Kalvarijos šlairen vedančių vieškelio, gal dvi valandas ieškojome Šarnelės kaimo — mat, pati Lietuvos geografija per trisdešimt metų gerokai pasikeitė, senuosius vietovardžius žmonės jau pradeda užmiršti. Paskui pusvalandį ėjome pelkėta lygumėle, kol pasiekėme neišvaizdų pilką akmenį su poeto vardu. Pagalvojome: gerai, kad jis čia, netoli savo sodybės, atsikyręs nuo bendralaikio, nuėjusių kitokiais ir dažnai blogesniais keliais; gerai, kad jo kapo nelanko ekskursijos — lanko tik tie, kurie būtinai nori. Juozas Kėkštą, irgi legendinį asmenį, sutikau Varšuvoje 1970 metų rudenį. Vėliai vakare, pliaupiant lietuvi, iš anksto neperėjus įėjau į palatą, kur jis leido savo senatvės metus. Netgi nežinau, kuo mane Kėkštas palaikė. Vos vos pramurmėjau savo vardą: buvau neregėtas sumišęs, nes po ilgos kelionės į tolimą Varšuvos priemiestį radau labai ligotą žmogų, besirengiantį migti valdiškoje lovoje, greta medinės lentynės su Lietuvos Enciklopedijos komplektu. Prataręs kelis bereikšmius sakinius išsinešėdinau. Ir vis dėlto atsimeinu tą nepavykusį vizitą kaip vieną svarbių Varšuvos pergyvenimų — o juk tais metais tame mieste patyriau labai daug.

Sykį — bene Poezijos pavasario proga — patekau į rašytojų ekskursiją, kuri lankė Sėduvos literatūrinės vietas.

Autobusas stabtelėjo netoli Alvitio, visiškai tuščiame lauke prie Širvintos upelės; tie, kam priderėjo aiškinti, paaiškino, jog ščia, pastarojo karo metu sunaikintame kaime, yra gimusi Salomėja Nėris. Kažkas pridūrė: „Ir Juozas Tysliava iš čia“. Kažkas — nebeatsimenu kas — tyliai, bet labai aiškiai pasakė: „Ir dar vienas įžymus poetas — Kazys Bradūnas“. Po keleto metų, savo nustebeimui virtęs Šiaulių teatro literatūrinės dalies vedėju, dalyvavau tokiam vakare ne vakare, tiksliau pasakius neoficialiame pobūvyje su aktorais teatro rūsy: kiekvienas tenai deklamavo savo mėgiama eilėraščius, tą patį dariau ir aš. Jaunas, bet jau gana išgarsėjęs aktorius — jo pavardė atsimeinu, tačiau nutylėsiu — perskaitė keletą eilėraščių, neminėdamas autoriaus. Skirstantis iš pobūvio, linktelėjome vienas kitam: „Bradūnas?“ — „Bradūnas“.

Kazin ar būčiau patikėjęs, jei kas man tada būtų pasakęs, jog su kai kuriais žemininkais ateityje suartėsiu: dalyvus kasdieniniams žurnalistiškais rūpesčiais su Kaziu Bradūnu, sėdėsiu prancūziškame Montreale restorane lygi su Henriku Nagiu. Ligi šios dienos nesu matęs tik Alfonso Nykos-Niliūno — jis man kaip buvo, taip ir liko legenda.

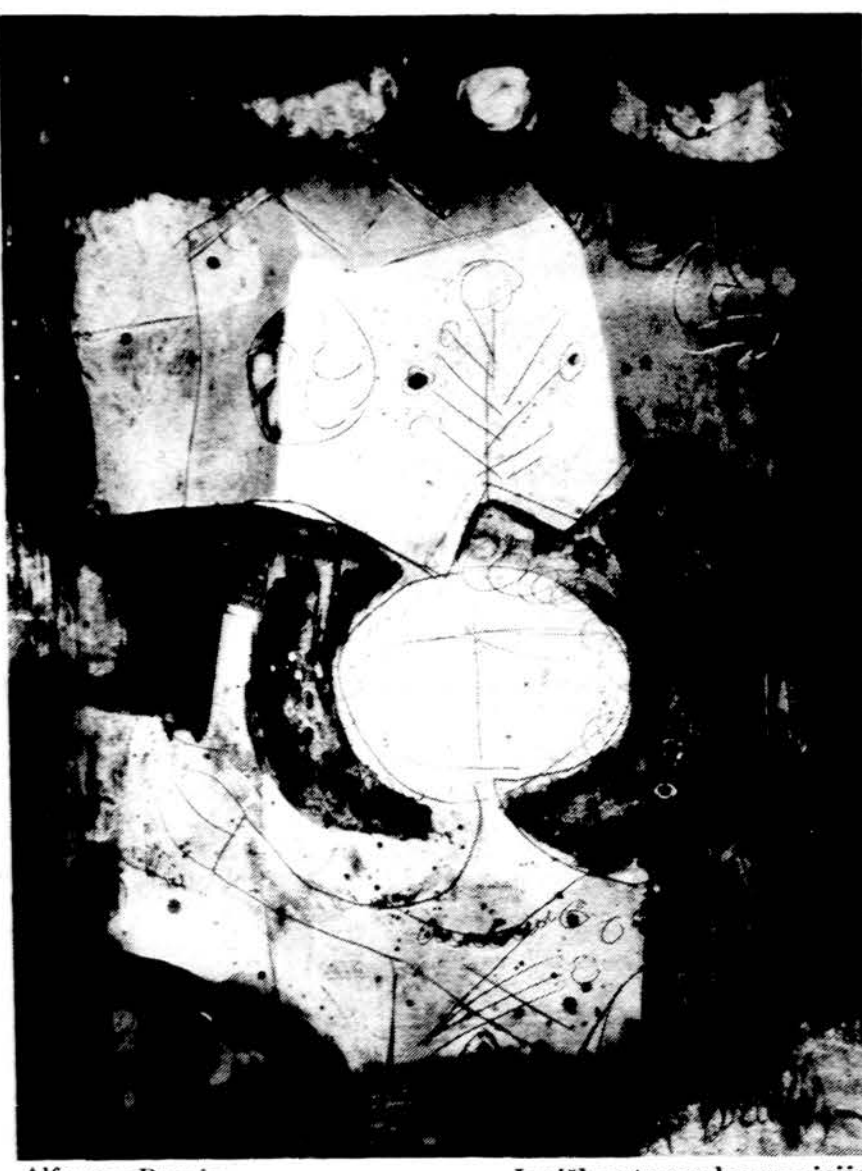
Šita ypatinga ekstraliteratūrinė dimensija, kurią dėl istorinių aplinkybių įgijo žemininkai, truputį kludavo blaiviai nusakyti jų vietą mūsų poezijoje. Vis dėlto bandysiu tai padaryti, nevengdamas ir vieno kito priekaišto. Priekaištai mūsų tarpe yra gana retas daiktas. Lietuviai — gal iš patriotizmo, gal iš provincializmo — yra linkę pabrėžti kiti kito nuopelnus, iš viso šnekėtis mandagiai (žinoma, čia turiu omenyje literatus, ne išsvijusius politikus). Netgi generacijų kaita vyksta gana glotniai, nepaneigiant nei vieno ankstesnio teksto, kurį mokykla ir chrestomatijos pripažino. Beje, savo generacinio santykio su žemininkais tiesiog nežinau. Lyg ir priklausyčiau naujai epochai, ar net būčiau nuolatos nuo jų per kelias epochas. O gal vis dėlto esu dar tos pačios literatūrinės kartos žmogus? Šiaip ar taip, su žemininkais sutinku ne visur ir ne visada.

Pažvelgus iš trisdešimties metų perspektyvos, žemininkai atrodo labai vienišas grupė. Galimas daiktas, čia esama ir iliuzijos, kurią sukurė iš dalies kritika, iš dalies laikas. Juozas Girnius *Žemės* antologijos įžangoje pabrėžė, kad penkis jos poetus vienija pirmiausia individualumas, spontaniško kūrybinio prado kėlimas į pirmąją vietą, pagaliau atvirumas visai lietuviškajai ir pasaulinei tradicijai. Šiaip jau poetų skirtumai lyg ir akivaizdūs. Sakysime, jie atstovauja kone visam idejiniam Lietuvos spektrui — nuo dorų katalikų ligi radikalaus kairiojo Kėkšto. Įdomu, kad net ir etniniu požiūriu žemininkai yra nelyginant visa Lietuva: du žemaičiai, vienas suvalkietis, vienas vilnietis, vienas uteniškis. Laikui bėgant, individualioms poetikoms plėtojantis, tie skirtumai dar paryškėjo. Ir vis dėlto, skaitant šiandien patią *Žemės* antologiją, ne visada lengva pasakyti, kur eilėraščių kuris parašė. Antologijoje, manding, vyrauja tam tikra grupinė kalba, grupinis stilius, ypatingas griežtai apibrėžtas lietuvių poetinės kalbos dialektas. Tai truputį prieštarauja individualumo ir spontaniškumo kultūrai. Žemininkai, atmetę sustabarėjusias taisykles, patys sukurė gana stabilią, išbaigtą, atseit

linkusią sustabarėti kalbėjimo sistemą. Iš principo nelinkę paklusti jokiam „izmui“, jie vis dėlto yra „izmas“, tiktai gana sunkiai apibūdinamas; derėtų išrasti kokį daugiakaukštį pavadinimą — sakysime, egzistencialistinis ekspresionizmas. Beje, šiam „izmui“ priskirtini dar keli poetai — pavyzdžiui, Mekas, Švedas.

Anuomet Vaizgantas itin vaizgantiškai išsireiškė: „Jei kas po savimi pasišlapino, tai dar ne literatūros srovė“. Įvairių pseudosrovių nepriklausomybės laikotarpiu, netgi truputį ankščiau lietuvių literatūroje buvo tiek ir tiek. Žemininkams, žinoma, šito nepriklauso net labiausiai norėdamas. Jie yra autentiška kryptis. Bet tai reišia, kad jie šį tą aukoa grupiniam solidarumui — o tai niveliuoja atskirus talentus. Tokios figūros, kaip Radauskas ar Mackus, į jokią grupę ar kryptį netelpa; žemininkai vis dėlto itelpa.

Jų krypties skiriamieji bruožai pirmiausia yra formaliniai. Beje, literatūroje viskas, net ir prasminės konfigūracijos, net ir filosofiniai pomėgiai virsta formaliniu dalyku. Bet yra skirtingi formos lygmenys: yra išraiškos plano forma ir turinio plano forma. Išraiškos plane žemininkų lengva atpažinti. Jo eilutė dažniausiai ilga, rimas dažniausiai apytikris, intonacija įtemptai emocija, vietomis teatrališka, o kompozicija kiek pakrikusi. Eilėraščių norima paversti, taip sakant, sielos išsiliejimu, vienkartinį laisvą, tiesioginių pasisakymų, kurio nevaržytų techninės taisyklės. Tam tikra išimtis yra nebebradūninių miniatiūrų, dažnai labai „techniškos“ tradicinės prasmės, primenančios jo kaimynės Salomėjos Nėries miniatiūras. Tačiau net ir laisvos, nenormatyvios Mačernio, Nagio ar Nykos-Niliūno eilės virsta savotiška norma. Tai yra, tos mokyklos ribose galima kalbėti tik šiuo, o ne kitu būdu — iškilmingai banguojančiomis eilutėmis, vizionieriškomis metaforomis, aukštų ir abstrakčių žodžių sandūromis. Čia, aišku, atsiranda kai kurių pavojų. Aukštieji žodžiai, aplamai paėmus, turi stiprų polinkį išvirsti stereotipais bei klišėmis. Radauskas, beveik niekad tiesiogiai nekalbėjęs apie skausmą, žaidimą, tremtį, išreiškė šias temas, man rodos, išpuodingiau už žemininkus. Jei neklystu, Anatole France yra pasakęs: „Biblijoje minima paslaptinga didžiausioji nuodėmė, kuri nebus atleista nei šiame, nei aname pasaulyje; manau,

Alfonso Dargis

Lyriškos temos kompozicija

kad ta nuodėmė yra skonio stoka“. Nesu didelis Anatole France gerbėjas, bet su šia jo mintimi iš esmės sutinku. Ir turiu pasakyti, kad žemininkai ta didžiausią meninę nuodėmę kai kada nusidėdavo — tiesa, pirmiausia jaunystėje, kada jie dar tik mokėsi amato ir kada toji nuodėmė vis dėlto atleidžiama.

Žemininkai vieni iš pirmųjų narsiai įvedė lietuvių poeziją į pasaulinės poezijos kontekstą. Tačiau netikslu tvirtinti, kad jie buvo atviri visai pasaulinei (ir lietuviškajai) tradicijai. Jie panaudojo tik tam tikrą ir ne per plačią, nors ir labai vertingą tos tradicijos iškarpa. Kitaip, žinoma, ir nebūna. Grupės ir srovės, primančios viską, yra grynai eklektiškos ir bevertės. Suminėsiu keletą vardų, kurie žemininkams yra neabejotinai svarbūs: Hoelderlin, George, Rilke, Dehmel, Whitman, Baudelaire, Claudel. Žinoma, Oskaras Milašius. Ir dar Česlovas Milašius, kurio nemenkas vaidmuo lietuvių literatūros istorijoje tik šiandien pradeda aiškėti.

Žemininkų poezija pati save suvokė kaip idejišką ir sinkretišką. Ji bandė būti kažkuo daugiau negu poezija — bandė būti dar filosofija, gal net religiniu aktu. Šis siekimas literatūrai tikriausiai yra truputį iliuzoriškas, bet dėl to jis dar nėra mažiau vertas pagarbos. Beje, čia savaip atsikartojo ankstesnis lietuvių poezijos

etapas. Maironio, Kudirkos, Vaičiūno ar Jakšto poezija taipogi buvo idejiška ir sinkretiška, netgi filosofiška. Simbolistai, iš dalies keturėjininkai iškėlė asmenines, estetines poezijos idealas (nors ne vienas jų turėjo ir platesnių užmojų). Žemininkai yra tarsi paskutinis Hegelio triados laipsnis — sintezė po tezės ir antitezės. Jie visuomeniškai lyg Maironis — bet kitaip; jie asmeniškai lyg Sruoga ar Binkis — bet kitaip; jų kūryboje tarytum dingsta priešprieša asmeninis — visuomeninis, tiksliau pasakius, abi šios kategorijos pakliamos ir aukštesnį lygmenį. Tautos, visuomenės likimas pereina per individo kalbėjimo prizmę; asmeninis likimas virsta tekstu, liudijanti tautos ir visuomenės būtį. Maironio karta domėjosi objektyviaja tikrove — tai yra, objektyvizuotomis ženklu sistemomis; Sruogos karta pabrėžė subjektyvumą — vienkartinę, asmeninę ženklu sistemą, įskaitomas tik nuolatinio žaidimo su skaitytoju procese; žemininkai yra drauge objektyvūs ir subjektyvūs, tai yra, jiems rūpi dalykai, išeinantys už vienkartinės kalbos ribų, tačiau santykis su tais dalykais (kurios simbolistas pavadintų realiora) turi būti specifiskas, kiekvieną sykį randamas iš naujo, negarantuotas. Į Heraklito upę negalima įžengti dukart; gal ir ją neįmanoma įžengti net vieną vienintelį kartą; tačiau pati upė tėkmė, nenutrūkstantis kitimas parūpina poezijai tam tikrą bendrą vardiškį. Maždaug tokia man atrodo implicitinė žemininkų poezijos teorija. Su praktika, kaip jau sakiau, būdavo visai.

Filosofija, kuri buvo artima žemininkams, taipogi yra tik tam tikra (nors ir svarbi) pasaulinės filosofijos iškarpa. Žinome, kad jie domėjosi Nietzsche, Dostojevskiu, Kierkegaardu, Heideggeriu, vėliau gal ir Camus (bet turbūt ne Sartre'u), gal ir Sestovu, Berdiajevu. Ši filosofijos kryptis, aplamai kalbant, nepalaiko pozicijos „menas menui“. Kaip ir pozityvistinė kryptis, netgi kaip utilitaristinis socializmas, ji pasisako už poziciją „menas gyvenimui“. Skirtumas tas, kad gyvenimo samprata čia yra ypatinga: gyvenimas suvokiamas kaip laisvė, kaip nuolatini susidūrimas su egzistencialiais uždaviniais, pagaliau kaip neišvengiamas buvimas mirties akivaizdoje. Šios sampratos ribose poezija virsta sąžinės ir sąmoningumo reikalu, nevil-

ties ir ištikimybės aktu. Jai vėl iškyla senovinis idealas — kalos kai agathos, gražu ir dora. Prisipažinsiu, ši poezijos samprata man toli gražu nesvetima. Ypač todėl, kad ji neišvengiamai nukrypsta prieš antihumaniskas amžiaus tendencijas, prieš visas teorijas, kurios neigia laisvę, pasirinkimą, individo nepranoktamą vertę. Ji yra antifašistinė, lygiai kaip ir antikomunistinė (nežmirškime, kad tiesa ir menas mūsų epochoje turi ne vieną, o du priešus).

Vienintelis dalykas, kuris ščia žemininkų poezijoje man kartais kluduoja — tai, kad jie ne visiškai sulydė filosofiją su žodžio menu. Laisvas pasisakymas, ardas poezijos techninės taisyklės, kartais nuslysta į žemesnį kalbinį lygmenį, negu poezija — paklūsta melodramatinės retorikos taisyklėms. Lygiai taip pat poezijos filosofinis sąmoningumas, egzistencialinis angažuotumas gali išvirsti žodžio dėsnių nepaisymu — atseit, negilia didaktika, šaltoku ir nuobodoku abstrakčių sąvokų deliojimu, netgi tuščiažodžiavimu ir pretenzija. Tuo nusidėda bene visi žemininkai — bet reikia pripažinti, kad ir ši nuodėmė jiems yra daugiausia jaunatvės dalykas, gana pastebimas *Žemės* antologijoje, tačiau paskui nyksta ir retokai tuoduodas recidyvų. Dviejų ženklu sistemų — poetinės ir filosofinės — iš esmės negalima suplakti į vieną: poezija yra tiek filosofinė, kiek ji lieka poezija, ir filosofija yra tiek ir tik tiek poetiška, kiek ji lieka filosofija. Palaipsniui žemininkai tai suprato.

Keletą žodžių derėtų pasakyti apie kiekvieną jų atskirai. Nepaisant grupinio solidarumo, jų individualybės liko pakankamai stiprios, kad toks žvilgsnis būtų pateisintas. Kiekvienas žemininkas laikui bėgant pelnė unikalią vietą lietuvių poezijos istorijoje. Ir lietuvių literatūros be jų nėra — kaip nėra be Baranauko, Putino, Krėvės, Salomėjos Nėries, Katiliškio. Tą faktą norom nenorom pripažįsta jau ir dabartiniai Lietuvos autoritetai.

Vytautas Mačernis Lietuvoje buvo išpausdintas — tiesa, tik tada, kai nuo jo mirties jau buvo praėję pora dešimtmečių. Dalis jo rankraščių žuvo visiems laikams. Sako, ties ta vieta, kur jie buvo užkasti, atsitiktinai buvo pastatyta Raudonosios armijos lauko virtuvė: popieriai klaurai perslipo ir liko nebeįkaitomi. Vis dėlto ir tai, kas liko, pasirodė pakankamai reikšminga ir įdomu naujoms kartoms. Mačernio šešiadešimtmetis šiems vėšai minimas abipus Atlanto. Skaitant Mačernį dabar, bene labiausiai krinta į akis jo jaunumas: jis galėjo išaugti mažų mažiausiai ligi Putino masto, bet liko gana „žalias“, neišsipletojęs, netgi nebaigęs mokyti poetinio amato. Kaip dauguma kūrybingų pasaulio jaunuolių, buvo linkęs į aukštą, kiek miglotą ir alegorišką mąstymo būdą, turėjo truputį operišką vaizduotę. Nevengė bendrų vietų ir banalokų išsireikšimų; na, bet pasak Chestertoną, visa, kas pasaulyje atitinka dalykų esmę, skamba kiek banaliai. Ir nepaisant nieko, Mačernis turėjo savo vienintelį, nepakartojamą toną. Kalbėdami apie jį, prisimename pirmiausia ekstatikas, kiek haliucinacines gamtos ir prarastojo vaizdystės rojus vizijas. Baltas kelias, saulės lango grindyse, dūmai iš raudono kamino tose vizijose nejučiamis, bet neginčijamai virsta aukštesniosios būties ženklais; pasakojimo intonacija nepastebimai pereina į laiminimo intonaciją. Visa tai

Partizano mirtis

(Atkelta iš 1 psl.)

rimtis kerojosi Algirdo mintimis ir jausmais. Algirdas stovėjo išsitemęs, kareivio uniformoje, laikydamas rusišką automatą. Jis girdėjo savo paties balsą, aidintį pro medžius. Jo draugai, geležiniai vilkai, drauge su dangumi ir žeme klausėsi jo priesaikos:

„Aš, Algirdas Markevičius, prisiekiu Visagaliu Dievu ir už Lietuvos laisvę bei nepriklausomybę kritusių brolių vardu, atiduoti visas savo jėgas nepriklausomos Lietuvos atstatymui, paaukoti visas savo išgales ir savo gyvenimą, griežtai klausyti įsakymų, veikti slapta, vengti ryšio su priešais ir viską pranešti savo vyresniesiems. Aš žinau, kad už šios priesaikos sulaužymą manęs laukia mirties bausmė. Tepadeda man Dievas šią priesaiką įgyvendinti.“

Geležinių Vilkų batalijono kunigas, su šventraščiu rankose, tarė: „Tegyvuojia Lietuva“. Ir visi Geležinių vilkų kariai sušuko: „Tegyvuojia Lietuva“.

Giria viską girdėjo ir prisiminė. Ir giria tapo dar išmintingesnė, dar daugiau patyrė apie pasaulį ir apie žmones...

Ir žmogus, vadinęs Geležinių vilkų, žmogus sugebėjęs užmušti dvidešimt šešis priešus dar dvidešimt vienerių metu nesulaukęs, tasai žmogus apėjo žemę; mirtis perkėlė jį į kitą krantą, kur prasidėdama amžinybė.

Medis sušnabždėjo eiles, kurias miškas išgirdo:

Gėlės paveldės tavo akis.

Akmens paveldės tavo kaulus.

Vėjas paveldės tavo mintis.

Žmonių širdys paveldės tavo žodžius.

Ir miškas pagalvojo apie save, apie savo neišvengiamą mirtį, ir staiga sudrebėjo visais milijonais savo celių.

Vertė A. L.

suiliecia su daugeliu rimtų reišikinių: su mistinės poezijos ir filosofijos (Boehme, Swedenborgo, Blake, Oskaro Milašiaus) tradicija; su Prusto metafizika; su europiniu siurrealizmu ir Jungo archetipų teorija. Žemaitiško sodžiaus vaikas, dar tik pradėjęs gilintis į didžiulius pasaulio autorius, savarankiškai atrado kai kuriuos dalykus, kuriems atrasti kitos tautos ir kultūros eikvojio mažiausia dešimtmečių. Iš visų žemininkų Mačernis bene labiausiai pakrypęs į klasičizmą. Jo estetiškasis klasičizmas gal ir bus svarbiausias jo indėlis į lietuvių literatūrą — indėlis, kurį turėtų negalės praeiti nė viena poetų karta.

Juozas Kėkštas — antrasis jau miręs žemininkas — yra, sakyčiau, priešingame literatūros asigalyje, negu Mačernis. Tai gryniasius (dargi XIX a. stiliaus) romantikas. Romantiška pati jo biografija: poros režimų kaliny, vienas iš nedaugelio mūsų poetų, panaudojusių kūryboje Gulago patyrimą; vėliau kareivis, gal vienintelis istorijoje lietuvis, vadavęs Romos miestą iš okupantų; vėliau tremtinys Argentinoje ir tikriausiai dar tragiškesnis tremtinys Varšuvoje, prie gimtosios žemės slenkčio. Tokia neeilinė biografija turėjo nebent aušrininkas Andrius Vistelis (beje, irgi argentinietis). Tai ir pati sunkiausia biografija žemininkų kartoje, gal netgi naujojoje mūsų literatūroje. Nors Kėkštas gyvenimo gale buvo arti Lietuvos, o jo knyga

(Nukelta į 3 psl.)

Alfonso Dargis

Kompozicija

Pastabos po Dargio parodos Bostone

Laiškas iš
Rochesterio

JURGIS JANKUS

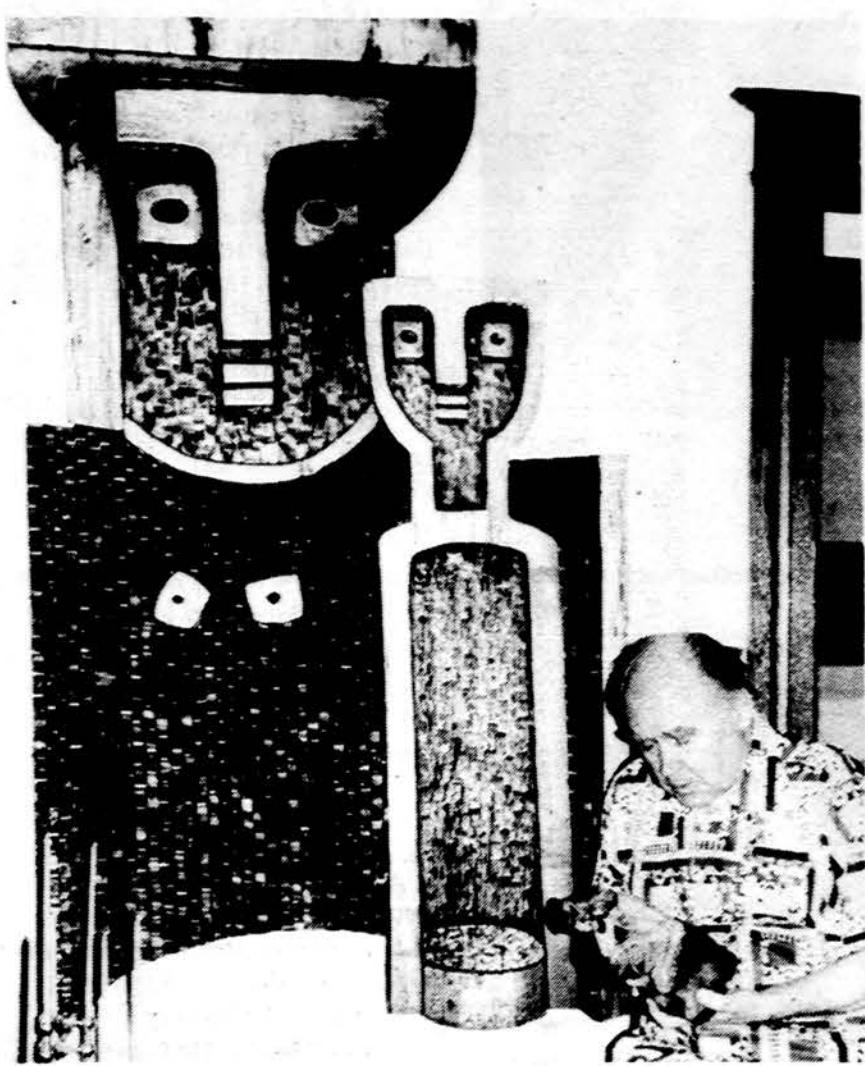
Mielas Kazy,

Dailininkas Alfonsas Dargis jau geras laikas kai kasmet suruošia savo darbų parodas, kuriose dauguma būna vis nauji darbai. Jūsų didmiesty, Kazy, kur visko turite per akis (žinoma, ir dailininkų) tai viena paroda viršaus gal ir nepadarė jokio skurto, o mūsų mažame kaime yra visiškai kitaip: savo dailininko paroda tampa lyg ir tautinė šventė. Tiesa, čia turime ne vien Alfonsą Dargį. Šiemet savo darbų parodas buvo surengusios Doris Debesytė Kure ir Rūta Gečienė. Pirmoji jau kiek vyresnio amžiaus nusistovėjusio braižo gera peizažistė, o antroji dar jauna, gabi, įvairias technikas tebebandanti, vis dar tebeieškanti savęs. Turime dar vieną kitą ir visiškai jauną, vaizdinį meną dar tebestudijuojančią, i kuriuos irgi dedame vilčių, bet Alfonsas Dargis yra vienintelis, kuris stovi savo kely, kuris turi savo meno sampratą, kuriam nebereikia dailininko, visokias sroves ir sroveles, nes jis pats jau yra srovė. Jam nieko nebereikia sekti ar mėgdžioti, o ir jis pats beveik neįmanomas nei sekti, nei mėgdžioti. Dirbdamas vienas, nuolatos ieškodamas, nuolatos dirbdamas po naujasias savo darbų galimas pritaikyti medžiagą, yra suradęs tiek įvairių techninių plonybių, kad ir dailininkai, i jo darbus žiūredami, negali net spėti, kaip jis tų formos ir spalvinių niuansų pasiekia.

Daugiausia savo parodų jis yra surengęs čia pat Rochesteryje, ir dauguma jo paveikslų iš čia yra išsivaikščioję po visą Ameriką. Net ir jis pats nežino, kur jo paveikslai yra. Neretai pasididžiavimui, kad ne vienas šviesus amerikietis žino, kas yra Dargis. Manęs paties, sužinojęs, kad esu lietuvis, ne vienas yra paklausęs, ar pažįstu Dargį, o kai pasakau, kad esame draugai, nelabai tikėdami išplečia akis, kad koks fabriko darbininkas gali būti draugas su Dargiu, kuris jam pačiam, nors ir paveikslą nusipirkusiam, atrodo labai tolimas, gal net neprieinamas. Tokie atvejai pasididžiavimą savuoju dailininku dar labiau stiprina, bet ilgainiui tas pasididžiavimas ima keistis i skaudoką nusivylimą: juk tas Dargio išsibarsymas po svetimuosius yra grynas praradimas Lietuvos kultūrinio kračio. Didžiųjų atgavę likučius Domšaičio darbų, bet ir jo visuma juk yra išsibarsčiusi kažin kur nuo Vokietijos ligi Pietų Afrikos. Su Dargiu gali kiek geriau. Nemažas jo darbų skaičius lietuvių rankose. Bent dalį jų kada nors gal bus galima sutelkti i vieną vietą, bet to didžiulę daugumą, kuri išsibarsė po svetimuosius, reikia laikyti Lietuvai kaip ir dingusius.

Kazin kodėl lenda i galvą mintis, ne tiek mintis, kiek vaizdas, jog, Tu, Kazy, tuos žodžius skaitydamas lyg ir šypsais i savo veidą barzdą, kad Jankus i senas dienas pradeda išeiti i krašto. Nesigina, gali būti ir taip, bet man Dargis vis tiek yra mūsų dailininkų tarpe unikumas. Unikumas ir turiniu, ir forma, ir techniniu išradingu. Jam dažai ir spalvos kaip labai geram poetui žodis. Syki, dailininkas Antanas Tamošaitis pasisakė, kad jis valandą praleidžia prie Čiurlionio paveikslų, mėginamas atspėti, ką jis darė, kad dažai taip per vienas kitą persisviečia. Jis turėjęs žinoti kokią paslaptį. Man dingėjasi, kad ne vienas ateities dailininkas stovės prie Dargio paveikslų ir suks galvą, kaip jis viską taip padarė.

Dargis bene porą parodų yra surengęs ir Chicagoje. Vienoje iš tų parodų atsitiko toks mažas nuotykiškas, kurį gal ir Pats esi girdėjęs, nors nuo to jau ilgokas laiko tarpas yra praėjęs. Tada Dargis buvo pasinešęs i gryną abstraktą, paveikslą struktūra buvo labai komplikauta, o paviršius blizgantis ir labai lygus. Bene dailininkas Kaupas tada visiškai rimtai Dargį užspūlė, kad

Dail. Alfonsas Dargis su lietuviškuoju rūpintojėliu prie savo „Motinos ir vaiko“. Darbas yra skulptuoto ir dažyto medžio.

Nuotr. Jurgio Jankaus

originalus paliko namie, o čia atvežė tik spalvotas fotografijas, nes esą ranka jokiais dažais taip lygiai neįmanoma padaryti. Ir veltui Dargis (ir gerumu net ir piktumu) mėgino jį įtikinti, bet Kaupas pasiliko prie savo. Prieš porą dienų mačiau dailininką Viktorą Vizgirdą ilgai žiūrintį i spalvotos grafikos Dargio paveikslą. Gerokai pažūrėjęs, atsisuko i paklausė: „Pasakyk, kaip tu tą padarei?“ Dargis tik nusišypsojo. „Daug darbo“, tepasakė. Ir aš pats žinau, kad i tuos, spalvotos grafikos, darbus reikia įdėti labai daug darbo, ir todėl Dargis jų negamina dešimtimis, bet tik po kelis. Svarbiausia, kad vieną spalvą atspaudęs neturi jį kur išdėstyti džiūti: siaurą rąstą rūšies netada, be to i tą patį rąstą renkasi džiūti jo studijos mokiniai, bene vienas iš patį pagrindinių Dargio duonos šaltinių. Toje studijoje, kurioje susirenka bene šeši tautybių mokiniai (tuo tarpu nėra nė vieno lietuvių), jis su savo mokiniais labai nuosirdžiai dalinasi visa savo patirtimi ir išradingu. Čia tarp jo i mokinių jokių tapobos paslapčių nėra, užtat ne vienas jo mokinių jau yra išaugęs i gana neblogus dailininkus. Kiekvieną pavasarį jo studija, pastaraisiais metais pasivadinusiu Formos vardu, surengia parodas, kuriose jau yra ne tik jo pasiūlyti, bet ima pagunda ir ne vieną paveikslą parsinešti po savo stogą, nes juose pasireiškia išmaningas ir stiprus spalvų ir formų apvaldymas. Kai kurie jo mokiniai dalyvauja rimtose Rochesterio ir jo apylinkių dailininkų parodose ir yra priimti nariais dailininkų susibūrimuose.

Lietuviams Dargis maždaug kas antri metai irgi surengia po parodą. Vienur jis sutinkamas išskėstomis rankomis, kitur beveik demonstratyviai jam atskama nugara. Tokiam Toronte per dvi parodas jis yra palikęs daugiau negu aštuoniasdešimt paveikslų, o New York'e niekas net i jo pusę nepažiūrėjo. Kodėl toks skirtumas tarp tų dviejų miestų? Ar Toronto lietuviai bent aštuoniasdešimt kartų kultūringesni už niujorkiečius? O gal niujorkiečiai tokie pilni didmiesčio didybės, kad net pažvelgti nenori i darbus žmogaus, atvažiavusio iš valstijos pakraščio, sakytumėm iš kaimo? Kai kas net kalbėjo, jog niujorkiečiai pastūmė Dargį i šalį tik todėl, kad neatvežė priepieš rūtų šakelių, pakelės berželių ar eilėmis surikuotų gubų. Kas žino? Atsimenu, vienas knygų platintojas rašė i Floridą: „Čia su knygomis negalima pasigirti. Žmonės turi po du namus, ieško trečio, kad saugiau galėtų investuoti pinigų, o knygai ir kelių dolerių neturi. Sak: kur jį dėsiu. Ir taip jau rūsy kampaš priverstas. Kas jas skaitys?“ Toks jau kaip kurių žmonių mentalitetas. Daug kas ir apie paveikslus panašiai šneka. Girdi, ant sienų vietos nebenturi, tai kur juos bedėsiu. O kiti, paveikslus ir knygas pirkdami nei lentynų nei

sienu nematuoja. Perka knygą, atvežė tik spalvotas fotografijas, nes esą ranka jokiais dažais taip lygiai neįmanoma padaryti. Ir veltui Dargis (ir gerumu net ir piktumu) mėgino jį įtikinti, bet Kaupas pasiliko prie savo. Prieš porą dienų mačiau dailininką Viktorą Vizgirdą ilgai žiūrintį i spalvotos grafikos Dargio paveikslą. Gerokai pažūrėjęs, atsisuko i paklausė: „Pasakyk, kaip tu tą padarei?“ Dargis tik nusišypsojo. „Daug darbo“, tepasakė. Ir aš pats žinau, kad i tuos, spalvotos grafikos, darbus reikia įdėti labai daug darbo, ir todėl Dargis jų negamina dešimtimis, bet tik po kelis. Svarbiausia, kad vieną spalvą atspaudęs neturi jį kur išdėstyti džiūti: siaurą rąstą rūšies netada, be to i tą patį rąstą renkasi džiūti jo studijos mokiniai, bene vienas iš patį pagrindinių Dargio duonos šaltinių. Toje studijoje, kurioje susirenka bene šeši tautybių mokiniai (tuo tarpu nėra nė vieno lietuvių), jis su savo mokiniais labai nuosirdžiai dalinasi visa savo patirtimi ir išradingu. Čia tarp jo i mokinių jokių tapobos paslapčių nėra, užtat ne vienas jo mokinių jau yra išaugęs i gana neblogus dailininkus. Kiekvieną pavasarį jo studija, pastaraisiais metais pasivadinusiu Formos vardu, surengia parodas, kuriose jau yra ne tik jo pasiūlyti, bet ima pagunda ir ne vieną paveikslą parsinešti po savo stogą, nes juose pasireiškia išmaningas ir stiprus spalvų ir formų apvaldymas. Kai kurie jo mokiniai dalyvauja rimtose Rochesterio ir jo apylinkių dailininkų parodose ir yra priimti nariais dailininkų susibūrimuose.

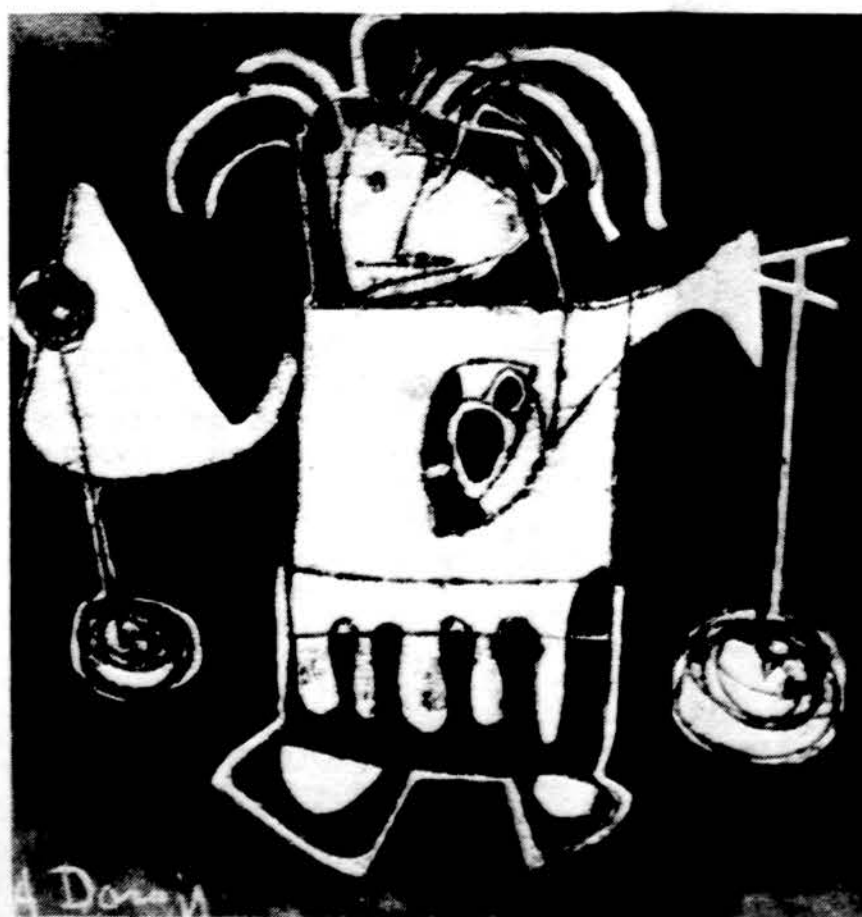
Bostonas stovi beveik pečiai susilietęs su New Yorku, tai, kai bostoniečiai pasikvietė Dargį, automatiškai lino mintis, ar Bostonas nepakartos New Yorko nuotykių. Ėmė noras net kartu su Alfonsu pavažiuoti pasidairyti. Tas noras dar padidėjo, kad Stasys Santvaras pamtygo, kad ta proga atvažiavusiu pasikieminėti i aš, bet atsitiko taip, kad mudu su Kotryna jau nuo seno buvom kaip tik tuo pat metu suplanavę aplankyti savo vaikus, išsibarsčiusius Georgijoj i Texase. Ir dar: iš tos kelionės grįžome lėktuve taip pavalginti, kad tik po poros savaitių teatsirado jėgų pasižnekti su Dargiu apie jo nuo-

tykius Bostone ir po truputį prisėsti prie kitų darbų. Užtat ir tas laiškas, Kazy, Tave pasiekia beveik mėnesiais pavėluotas.

Iš Bostono Dargis grįžo smagus. Rengėjai parodą surengė puikiai, bostoniečiai i paveikslus nugarų neatsuko. Kad Toronto ir nepasivijo, bet daugiau negu dvidešimt paveikslų pasiliko lietuvių rankose. Tai vis indėlis i lietuvišką kultūros kračio skrynią. Žinoma, vienas kitas iš jų nusibarstys, bet daugumą i ateities metuose prirėkus galima bus iš savųjų prisilaikyti.

Parodos metu dailininkas Viktoras Vizgirda rodė Alfonso Dargio paveikslų skaidres i bandė rasti jam vietą visoje mūsų dailės raidoje. Apie Dargį vienoje paskaitos vietoje jis gana kondensuotai sakė: „Jo diplominis darbas Kauno Meno mokykloje „Lietuvių vestuvių papročiai“, pro kurio tytomis neparašo vokiečių spauda, praskynė jam kelią i studijas i europinio meno pažinimą. Tie darbai ikonografiniu požiūriu priklauso lietuviškos dailės mokyklai. Formų primityvumo sąrauge i spalvinių gamų įtampoje keli pagrindiniai ir išraiškingi tonai sudaro kūrinio visumą taip pat, kaip i mūsų liaudies raiziniuose. Net ir abstraktinio laikotarpio darbuose Dargio sąlytis su jam įgimtu braižu lieka akivaizdus. Reikia neužmiršti, kad ištikimybė savai tautai kūryboje yra įmanoma tik paveldeimo keliu. Dargis šią privilegiją turi. Yra erdvė, kuri mus skiria nuo gimtojo krašto, bet yra ritmas, kuris egzistuoja i ten i čia. Tas jau atspindi Dargio kūrybos spalvų ir formų įtampoj. Jis lieka savaimingas ir nepriklausomas. Jo kūrybai negalima pritaikyti jokių ankščiau buvusių ar dabar esančių dailės srovių normų. Tik ką matytoje darbų serijoje galima pastebėti besivystančių organizmų pradmenis, kurie ženkliną naują posūkį Dargio kūryboje. Iš „abstraktinių ar pusiau abstraktinių formų gimsta naujos būtybės, nauja būtybė sugrįžta i jo vaizduotės aplinką. Bet tai nėra realizmas. Tariamai personazai, tarytum būtybių išvaizdos, kuriose sunku įžiūrėti tikro žmogaus pavidalą, o ekspresyvos formos tėra tik atskirų kūno dalių simboliai. Kartais Dargio abstraktinės ir griežtų formų konstruktyvinės linijos mus taip įtikina, tarytum jo kūryboje nieko nėra pramanyto, tarytum vaizduojamas objektas tikrai egzistuoja“.

Ką prie to, Kazy, begalėčiau pridėti? Nebent tik tiek, kad Alfonsas Dargis, nors prieš keletą savaičių jau atšventė 72 metų sukaktį, tebėra toks pat gyvas, judrus, pilnas ir gyvenimo, ir kūrybinės energijos. Maždaug žinome, kas ligi šiol yra išeję iš jo i skaptuko, kalto, ar teptuko, bet negalima net spėti, kas išeis ateityje, nes jis nestovi vietoje ir neketuoja pats tik tuo pat metu suplanavę aplankyti savo vaikus, išsibarsčiusius Georgijoj i Texase. Ir dar: iš tos kelionės grįžome lėktuve taip pavalginti, kad tik po poros savaitių teatsirado jėgų pasižnekti su Dargiu apie jo nuo-

Alfonsas Dargis

Zaidimas (1978)

Danguolė Sadūnaitė

VAKARĖJANT

Šviesa, lyg kviečio grūdas,
visa sutilpusi paukščio snape;

mes stovime ir klausomės
vėjo dainavimo.
Jis praužė, pragrė
Aukštaitijoj,
ant žalio kalno

tėvelio durą...

Ir mėnuo,
lyg jūrininkas
merkia man akį;
// // // //
ak, kad tik širdies

kai daug vėliau
jis mano slenkstį bučiuos

VASAROS MIEGAS

Dar iššifruosiu
paskutines vakaro žinias,

Prieš užtrenkiant duris ..
Prieš lovą uždeigiant tinklų;
kad jis apsaugotų mane nuo
dienos — paukštės;
nuo gausaus aušros kraujavimo..

neprarasčiau,

žvaigždėse —

dienos — paukštės;

SAULELĖIDŽIO LAUŽAS

Pats Dievas čia apsilankė,
taip kalba man ši vakarą

saulėleidis..

// // // // //

Jisai paliko mums savo vizitinę
kortelę ..

Buvau pasiryžusi šiandien
klausytis lietaus šnekučiavimo ..
(visą dieną!)
kai smarki, muskulinga saulė

isiveržė daržan,

(ten kur vaisiai iškvepia tamsą.)
Mirčiai mūsų visų belaukiant.

Kai mėnesienos tyloje
gatvės plaukia kaip upės;
kai pirmos šviesos plunksnos

krenta rytmetį;

kai noksta gelsvi šviesos konkorėžiai...

Arba raudonas aušros vėjas

ilenkia man langą,

Suvokiui, kas per didumas

rojaus sodo derliaus atiteko man!

GEGUŽI

Saulė pateka
iš už sodo —
kaip Mylimoji
ir kažko ieško...
sode,
surištam vaivorykšte kvapų..

Atmenanti žemė

(Atkelta iš 2 psl.)

išėjo Vilniuje dar 1964 metais, tokio išpuidžio jauniesiems, kaip Mačernis, jis toli gražu nepadarė. Mirė, tiesą pasakius, beveik užmirštas. Abejojau, ar tai pelnys. Kėkšto vieta lietuvių literatūroje labai savotiška. Ji nesunku susieti su Kaziu Boruta. Abu jie operuoja tuo pačiu nesudėtingu simbolių repertuaru (beržai, šešėliai, grandinės, ašaros, kraujas, budeliai); abu linke i panašius rimus (Kaspia — rasti ją, valtįje — prikalta ją); abiejų intonacija įtempta ir jautri ligi melodramatizmo; abu bando veikti skaitytoją ne vien eilėmis, bet ir pačiu asmenybės modeliu — poetas jiems yra ir turi būti maištininkas, kankinys, atpirkėjas. Asmens stiprybė kai kada turi atsverti poezijos silpnumus (o tai, atvirai kalbant, abejotina). Čia rasime analogijų su kitataučiais poetais, ypač su lenkais (pavyzdžiui, Broniewskiu); o lietuvių literatūros perspektyvoje Kėkštas drauge su Boruta įsijungia i nemenką ir anaipol nebereikšmę radikaliosios poezijos tradiciją, kuriai priklauso tokie diametraliai priešingi politinio likimo autoriai, kaip Janonis i Montvila. Šią tradiciją „nusavino“ socializmas, i dabartinėje Lietuvoje ji nėra populiari. Gal dėl to nėra populiari i Kėkštas. Bet, žinoma, laikas viską sustatys i vietas: prisiminsime gražiojus visus poetus — radikalus ir neradikalus, — jeigu jie buvo autentiški. O Kėkštas, nepaisant polinkio i romantiškus stereotipus, buvo autentiškas poetas. Tai turėtų būti aišku kiekvienam, kas perskaitė Žodį ar pasidavė giedančio, siūbuojančio ritmo bangai eilėraštyje Maioli žydi aguonoms.

Apie gyvuosius, dar besiplėtojančius, dar galinčius nušėbinti poetus truputį sunkiau kalbėti. Jie dar nėra išspausdinti Lietuvoje, jeigu neskaitysime atskirų, nebūtinai būdingiausių i geriausių kūrinių. Jie nebent minimi enciklopedijose ir bibliografijose (tiesa sakant, ir tai jau pasiekimas). Bet, kaip minėjau, jie veikė i tebeveikia krašto poetinę atmosferą. Kartais gana aplinkiniams ir keistais keliais, bet veikia.

Alfonsas Nyka-Niliūnas, kuris Žemės antologijos epo-

choje, kaip ir kiti, dar mokėsi amato, palaipsniui išaugo i rafinuotą erudicinį poetą — bene labiausiai rafinuotą mūsų poezijos istorijoje šalia Radausko, nors ir visiškai kitoki, neironiška, retoriškesnė. Jis yra vienas iš tų, kurie daugmaž sėkmingai derino lietuviškas poezijos tradicijas su vakarietiškomis, skiepijo pas mus Viduržemio simboliką (tas darbas, pradėtas Motiejaus Sarbievijaus XVII amžiuje, artėja prie pabaigos tikėtai dabar, kai pati Viduržemio ir europiškioji tradicija yra gerokai paurusi). Didelių masių, plataus alsavimo eilės, kuriose viešpatuoja vėjas, muzika, šviesa — eilės, kažkuo primenančios vokiečių romantiškų (Caspar David Friedrich) tapybą, pelno Nyka-Niliūnui reikšmingą vardą: gerai žinau, kad jaunimas Lietuvoje ne tik jį gerbia, bet i jo poetinį patyrimą ir atsižvelgia.

Henrikas Nagys atrodo daug kuo panašus i Nyka-Niliūną i Mačernį: tos pačios ilgos eilutės, laisva kompozicija, dramatiška ir vizionieriška intonacija. Bet iš esmės tai kitoniškas poetas — tiesesnis, daiktiscesnis, disharmoniškesnis. Jo eilėse daug veria energingi šūkliai, kreipiniai, imperatyvai; jis visada turi omenyje adresatą; nerimo, sielvarto emocijos Nagio eilėse paremtos ne tiek bendrąja egzistencine žmogaus situacija, kaip daugumos žemininkų kūryboje, kiek realia istorine patirtimi. Jis bene labiausiai i žemininkų gali būti vadinamas savo epochos poetu, atsižvelgiant į šio amžiaus bėdas; o tai yra daug, i čia yra Nagio stiprybė. Todėl i Lietuvos valdovams jis (drauge su Bradūnu) mažiausiai priimtinas.

Last but not least: Kazys Bradūnas. Lietuvoje iš visų žemininkų jis, reikia pasakyti, patys įtakingiausias. Netgi oficialioji poezija (Marcinkevičius) yra jo poveikyje ir beveik neslepia to poveikio; ką bekalbėti apie mažiau oficialius poetus. Bradūnas dalyvauja šių dienų Lietuvos literatūriname procese kaip slepiama, bet visiems puikiai žinoma vertybė. Nuo kitų žemininkų jis skiriasi pirmiausia paprastumu. Iš pažiūros tai kiek regionalinis, populistinis

poetas, nesvetimas tautosakai, senajai lietuviškai tradicijai ir gana tolimas Vakarams. Jo žodynas nesudėtingas (molis, smėlis, dalgis, žagrė, sėkla, želmuo, vyturys, grietinė). Nesudėtinga ir poetinė „gramatika“. Bradūno intelektualinės i filosofinės ambicijos iš pažiūros mažesnės, negu jo bendrąleivių. Jo idėjos slypi, sakytum, pačiame tikrovės kune — dirvoje, augale, žemdirbio įrankyje. Tačiau primityvi aplinka jam įgyja kosmines dimensijas, i žmogus natūraliai įsijungia i šį sudievinatą kosmosą. Čia, beje, nesunku įžiūrėti sąryšį su kai kuriomis, netgi gana painiomis vokiečių egzistencializmo koncepcijomis; bet tas sąryšis, manyčiau, atsirado spontaniškai, be specialių studijų (o gal klystu?). Antra vertus, Bradūnas (čia visur kalbu pirmiausia apie ankstyvąjį Bradūną) įgyvendina būtent tai, i ką teoriškai — i dažniausiai beįėjėiškai — pretenduoja vadinamojo socializmo literatūra: jis yra darbo ir per darbą įgyjamos vidinės laisvės poetas. Jis įsijungia i liniją, prasidedančią bene nuo Merklio Švobos giesmių, einančią per Donelaitį, nesvetimą Žemaitėi ir ypač Vaizgantui; nesant geresnio termino, pavadinau ją žemdirbiškojo panteizmo linija. Ta linija, matyt, bus gyva tol, kol gyva lietuvių kalba ir kultūra, ir Bradūnas joje — vienas centrinių vardų.

Žemininkai pabandė išvesti mūsų poeziją iš provincializmo, nuosekliai pritaikyti jai organiškesnius, eilėraštinio vidinio vieningumo kriterijus. Paprastai sakoma: ar jiems pavyko — spręst ateities. Šiandien jau esame toje ateityje, i jau galime pasakyti: taip, iš esmės pavyko. Ne visada, ne visur, bet pavyko. Jų darbą turėtų išbaigti sekanti karta, kurios tikriausiai dar nėra, bet kurią jau galime nuspėti. Maironio karta laukė laisvės; Putino i Binkio karta laisvę naudojosi; žemininkų karta reagavo i laisvės praradimą; naujoji karta, tikėjimės, vėl laisvės laisvę, i pradžiū vidinę, vėliau ir išorinę, kuri darosi neišvengiama, kai vidinė laisvė yra išsikvota. Toji karta galbūt labai nutols nuo žemininkų, bet be žemininkų jos nebūtų.

(Paskaita, skaityta 1981 metų Poezijos dienos Chica-

Jurgiui Jankui 75 metai

Laiškas iš Rochesterio

Žinau, kad mielas Jurgis Jankus nemėgsta nei kitų, nei savo metų skaičiuoti. Bet literatūros bilčiuliai juk negali nežinoti, kad šiemet, liepos mėn. 26 d., taigi, per pat šv. Onos atlydus, Jurgiui Jankui yra 75-tas gimtadienis.

Naudodamasis ta reta proga, ir aš ročesteriečių vardu noriu šį tą šnektelti apie mūsų šaunųjį pasakojimų, novelių, romanų bei dramų rašytoją Jurgį Jankų. Manau, kad mielas kaimynas Jurgis Jankus per daug dėl to nerūstaus.

Mielas Jurgi, skaičiuosi ar neskačiuosi tuos metus, o laikas juos neša savo keliu. Ir per tą trumpą laiką apie mūsų iškiliąjį beletristą yra jau daug prirašyta, visų pripažinta, kad tai reto pasigėrėjimo pasakotojas. O vienas jo raštų apžvalgininkas yra pastebėjęs, kad Jurgis Jankus po V. Krėvės mirties yra likęs antrasis toks patrauklus ir įžvalgas pasakotojas.

Skaitant platių kritikų ir literatūros istorikų atsiliepimus apie Jurgį Jankų, manau ar ne teisingiausiai jį aptarė L. Miškinas „Literatūros lankų“ pirmame numeryje 1952 metais.

Kritikas tada rašė: „Jurgio Jankaus vardas mūsų naujausioje rašijoje galėtų būti laikomas padoraus rašytojo sinonimu. Atėjo jis į literatūrą kukliai, bet triukšmo, iš dar kuklesnės pradžios mokyklos mokytojo profesijos. Nesijungė prie jokių sąjūdžių, neskelbė jokių naujų teorijų ar idėjų, bet rašė ir spausdino“. O to ramaus darbo balansas jau tada, daugiau kaip prieš 30 metų, buvo gana optimistiškas. Toliau L. Miškinas išvardina, ką J. Jankus jau buvo parašęs maždaug iki 1952 metų. Dar nepriklausomoje Lietuvoje jo išleisti romanai „Egzaminai“ ir „Be krantų“ susilaukė labai palankaus atsiliepimo. Tremtyje pasirodė romanas „Paklydę paukščiai“, novelių rinkinys „Naktis ant morų“ ir „Pirmasis rūpestis“. L. Miškinas pastebi, kad tai yra gana daug, nes rašytojai profesionalai Neprik. Lietuvoje beveik neegzistavo. Atseit, tai tik nuogiti nuo kasdieninės darbo dienos laiko likučiai, bet ir jie labai produktingi.

Tai buvo prieš 1952 metus. O kas po to?

1954 m. pasirodė romanas „Namas geroj gatvėj“. Lietuvių rašytojų draugija jį premijuoja. Tai vis knygos, kaip ir ankstesnės, skaitytojų nelengvai paleidžiamos iš rankų, kol jų neperskaito.

1953 m. pasirodė pasaka „Po raganos kirviu“. Ir tik 1967 m. trijų veiksmų drama „Peilio asmenimis“. Tai jau partizanų laikų šurprios dramos gyvas paveikslas, praturtintas laisvės kovų literatūros istorija.

1973 m. pasirodė pasakojimų rinkinys „Užkandis“, kuris čia, Rochesteryje, tada buvo pasitiktas labai iškilmingai. Bet apie tai kiek vėliau. 1978 m. pasirodė romanas „Anapus rytojaus“ ir 1979 m. pasakojimai „Kol esu čia“. Anglijos lietuviai šiuo metu rengiasi išleisti jo pasakojimų rinkinį „Skraidančios liepos“, o rudenį turėtų pasirodyti kita J. Jankaus novelių knyga, kurią leidžia Lietuviškos knygos klubas Chicagoje.

Grįžtant prie pasakojimų knygos „Užkandis“ iškilmingų suktuvinių Rochesteryje, kurios buvo surengtos 1973 m. birželio mė. 16 d., dalyvaujant ir lietuviškų knygų kritikai inž. dr. Kęstutui

Keblui. „Užkandžiui“ pasitikti ir su savo kaimynų pavakaroti tada priėjo pilna erdvi parapijos salė. Tai buvo tarytum jo kūrybos tęstinumo pradžia, nes Jankus jau seniai, bene 20 metų nebuvo pasirodęs naujų knygų pasaulyje. Tada „Tėv. Žiburiuose“, atpasakodamas to reto suėjimo įspūdžius, parašiau ir apie autorius viešą pasipasakojimą, kodėl jis taip ilgai nieko nebespausdino. Rašytojas tada visai atvirai pareiškė, kad esą kalti leidėjai, kurie mažai vertina knygų autorius. Kartą jam tekę girdėti prasitarant, jog rašytojais neteks rūpintis, jie vis tiek rašys ir net primokėsia, kad kas nors išleisti jų raštus. Tokios kalbos autorių labai įskaudinusios. Grįžęs namo, visus rašymo darbus padėjęs į šalį, o žmonai pasakęs: be pinigų neprileisk nė vieno veikėjo, jei po mirties siūlytųsi kas nors išleisti jo raštus. Vienas leidėjas pasiskundęs, kad vien už viršelį dailininkui reikia mokėti 300 dol. Tada autoriui nieko nelieka. Jurgis Jankus atsakė: „Tai leiskite viršelius“. O ir vėl viename kultūriname susitikime rašytojas išgirdęs tokį pokalbį: „Žinai ką, knygą gali parašyti bet kas, bet jas išleisti reikia galvos...“

Ir vis tiek ir po šių skaudžių pareiškimų, mielas Jurgis, kaip ir visada, buvo atlaidus, pamiršo ir anų neatsakingų „kultūrininkų“ plepalus, girdėdus prieš 30 metų ar daugiau. Jis rašė, kaip rašęs. Net vieną kartą veiklesnėji Rochesterio lietuviai buvo pasiūlę patys kai ką išleisti. Bet ročesteriečiams besidairant, „Užkandį“ išleido „Ateities“ knygų leidykla ir, anot autoriaus, dar ir primokėjo 350 dol.

O kadaise pradėta periodikoj spausdinti „Pušis“ vis dar daugelio ją atsimenančių yra laukiama pasirodant.

Tai vis vieno autoriaus, puikaus ir nuostaus pasakotojo, novelių ir romanų rašytojo darbas. Darbas, atneštas, einant per sunkaus tremties gyvenimo grovius, užtvaras, šeimos ir kasdieninės duonos rūpesčiais gyvenant.

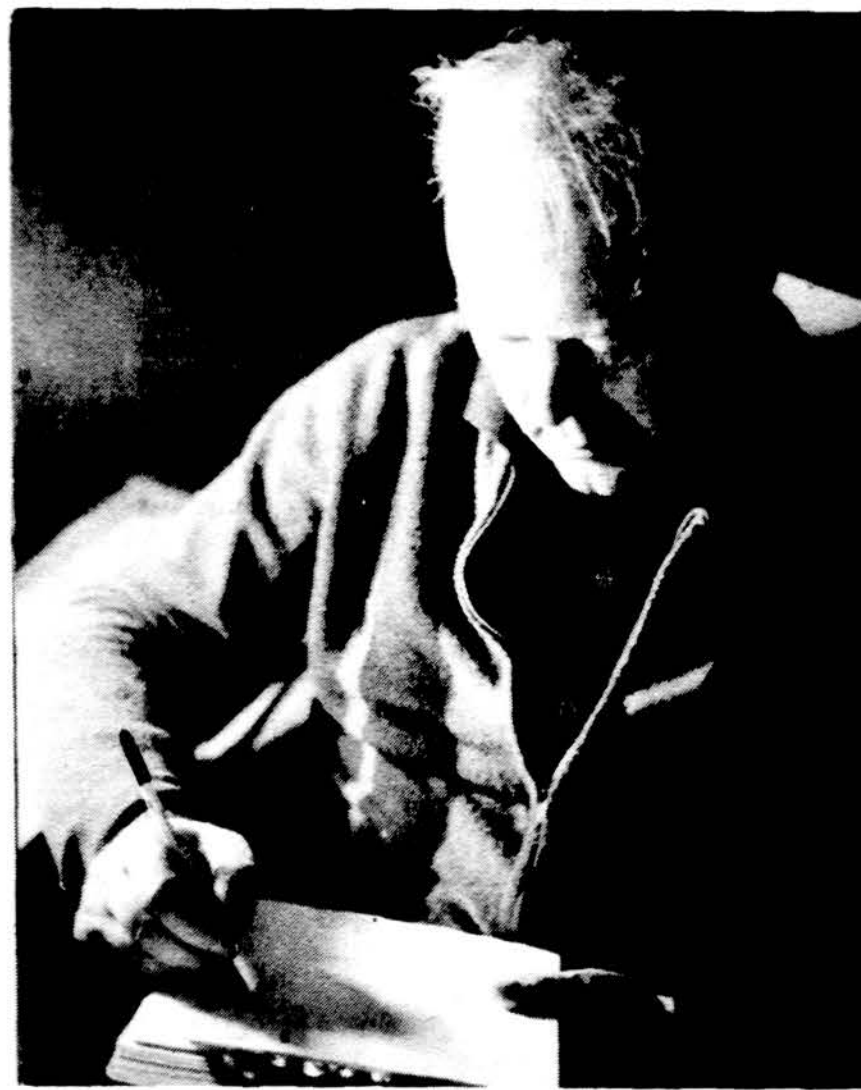
Kai 1954 m. Lietuvių rašytojų draugija premijavo jo romaną „Namas geroj gatvėj“, „Draugo“ korespondento paklaustas, kokios aplinkybės jam palankiausios kūrybai, rašytojas atsakė: pirmiausia, kai yra šiek tiek laiko! Kai esi ne vienas, kada yra, kas tave remia ir širdimi ir mintimi, kada pajunti sielos ramybę ir pilnumą. Esą, tokiais atvejais, kūrybiniam darbui ir poilsio daug nereikia, net ir vidaus pastangų nebejauti. Darbas bėga pats. Nesunku atspėti, kad Jurgio širdies ramystis buvo ir yra visada besisąsiūsi jo mylima žmona Katritė, keturių sūnų motina.

Baigiant, tegul bus leista priminti, kad Jurgis Jankus ročesteriečiams ir visai lietuviškai visuomenei gerai pažįstamas ne tik kaip puikus rašytojas, bet ir kaip svarus visuomenininkas. Visuomenininkas ne kelių organizacijų pirmininkas ar valdybos narys, bet konkrečių kultūrinių darbų organizatorius ir vykdytojas. Vien praeitais metais su literatūrinėmis paskaitomis jis apkeliojo Baltimorės, Philadelphiajos, Washingtono, D.C. ir net tolimosios Los Angeles lietuvių. Žinoma, didžiausias jo indėlis yra Rochesterio lietuvių kultūriniam gyvenimui. Tai neužmirštami jo rengiami kultūriniai pobūviai, vakaronės. Maždaug per 12-15 metų, daugiausia žiemą ir pavasarį,

per jo rengtus tokius kultūrinius subatvakarius yra perėję kone visi tremtyje gyvenę lietuviai rašytojai, poetai ir kai kurie dailininkai, jų tarpe Cincas, gyvenęs Belgijoje. Kai kurie iš jų net po du kartus. Su jais klausytojai susipažindavo, išgirdavo jų pasipasakojimus kaip ir kada ir ką jis ar ji parašė ar ruošiasi rašyti. Jie paskaitydavo iš savo raštų, poetai padeklamuodavo savo poezijos, kai kas iš kitur pakviestas aptardavo svečio rašytojo raštus. Atsilankę ne tik išgirdavo naujai išleistų knygų, bet ir autorius parašą, o taip pat turėdavo progos ir pabendrauti. Ir vis tai buvo Jurgio Jankaus dėka, kartais padedant kompiuterių inž. Algiiui Oliui, chemijos dr. Jonui Dėdinui, mokyto. Andr. Cieminiui ir kt. O tose vakaronėse netrūkdavo nei geros kavos, nei pyragaičių, o kartais ir šampano, pvz., „Užkandis“ knygos sutiktuose.

Bet tai dar ne viskas. Jurgis Jankus jau daugelį metų yra Sv. Jurgio lietuvių kat. parapijos bažnytinio komiteto nuolatinis narys ir vadinamosios religinės minties vakarų rengimo komiteto aktyvus narys.

Taip, Jurgio Jankaus nuei-

Vis rašantis ir kuriantis suktuvinininkas Jurgis Jankus

tas kelias labai platus ir toli, toli nusitęsias. Jis niekada nenutrūko nuo savo bendruomenės, o bendruomenė nuo jo. Jei ką Jurgis rengė, niekada nestokojo klausytojų, kaip ir jo

knygų skaitytojų. Netrūka visų toli toli.

Ištvėrmės, mielas Jurgi, ir Dievo palaimos! Ilgiausių metų!

A. Sabalis

NAUJI LEIDINIAI

• **THE CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA, Vol. 1.** Nos. 1-9, 1972-43. Underground Journal of Human Rights Violations. Translated and edited by Nijolė Gražulis. With an introduction by V. Stanley Vardys. Loyola University Press and Society for the Publication of the Chronicle of the Catholic Church in Lithuania, Inc. Jacket design: Our Lady of Vilnius by Sister M. Mercedes, S.S.C. Library of Congress Catalog Card Number: 78-62412.

Tai stabus net 458 puslapių leidinis, anglų kalba skaitančiam pasauliui pateikiantis vienoje vietoje pirmuosius devynis „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ numerius. Leidinui nepagailėta visko, kas akį ir širdį patraukia. Tai aruodai medžiagos pasauliui, besidomintiems tiek religiniu, tiek istoriniu atžvilgiu visu tuo, kas vyksta anapus geležinės uždangos, ypač Lietuvoje. Tomas išleistas gražiai ir rūpestingai. Vien tik indeksas gale užima net 43 puslapius.

Leidinio kaina minkštais viršeliais — 5 dol., kietais — 7 dol.. Knyga gaunama ir „Drauge“.

Kaip žinome, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ anglų kalba leidžia su Lietuvių fondo parama ir Kunigų Vienių, paskleisdama medžiagą brošiūriniais sąsiuviniais, apimančiais paskirą leidinio numerį. Abiejų pobūdžių leidiniai užgirtini. Tokių niekada nebus per daug.

Kaip žinome, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ anglų kalba leidžia su Lietuvių fondo parama ir Kunigų Vienių, paskleisdama medžiagą brošiūriniais sąsiuviniais, apimančiais paskirą leidinio numerį. Abiejų pobūdžių leidiniai užgirtini. Tokių niekada nebus per daug.

Kaip žinome, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ anglų kalba leidžia su Lietuvių fondo parama ir Kunigų Vienių, paskleisdama medžiagą brošiūriniais sąsiuviniais, apimančiais paskirą leidinio numerį. Abiejų pobūdžių leidiniai užgirtini. Tokių niekada nebus per daug.

Kaip žinome, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ anglų kalba leidžia su Lietuvių fondo parama ir Kunigų Vienių, paskleisdama medžiagą brošiūriniais sąsiuviniais, apimančiais paskirą leidinio numerį. Abiejų pobūdžių leidiniai užgirtini. Tokių niekada nebus per daug.

Kaip žinome, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ anglų kalba leidžia su Lietuvių fondo parama ir Kunigų Vienių, paskleisdama medžiagą brošiūriniais sąsiuviniais, apimančiais paskirą leidinio numerį. Abiejų pobūdžių leidiniai užgirtini. Tokių niekada nebus per daug.

Kaip žinome, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ anglų kalba leidžia su Lietuvių fondo parama ir Kunigų Vienių, paskleisdama medžiagą brošiūriniais sąsiuviniais, apimančiais paskirą leidinio numerį. Abiejų pobūdžių leidiniai užgirtini. Tokių niekada nebus per daug.

Kaip žinome, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ anglų kalba leidžia su Lietuvių fondo parama ir Kunigų Vienių, paskleisdama medžiagą brošiūriniais sąsiuviniais, apimančiais paskirą leidinio numerį. Abiejų pobūdžių leidiniai užgirtini. Tokių niekada nebus per daug.

Kaip žinome, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ anglų kalba leidžia su Lietuvių fondo parama ir Kunigų Vienių, paskleisdama medžiagą brošiūriniais sąsiuviniais, apimančiais paskirą leidinio numerį. Abiejų pobūdžių leidiniai užgirtini. Tokių niekada nebus per daug.

Kaip žinome, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ anglų kalba leidžia su Lietuvių fondo parama ir Kunigų Vienių, paskleisdama medžiagą brošiūriniais sąsiuviniais, apimančiais paskirą leidinio numerį. Abiejų pobūdžių leidiniai užgirtini. Tokių niekada nebus per daug.

• **Į LAISVĘ, 1981 m., Nr. 81.** Politikos žurnalas. Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai. Redaguoja Vacys Rocinas, 7328 Midland Rd., Independence, Ohio, 44131. Administruoja Jonas Prakas, 14 Thelma Drive, Bakersfield, CA 93305. Šio numerio kaina — 3 dol.

Numeris pradedamas skaitytojų žodžiais — laiškais. Toliau duodamas klausimynas. Fenomenų dar ir ta prasme, kad žurnalas yra vienuojamas jaunosios kartos žmonių. Ir jeigu šitokia situacija sugebėta sukurti, tai liūdią šių dienų ateitininkijos gyvastingumą išėjusių ir visos tautos rūpesčių kupinose dienose.

• **TĖVYNĖS SARGAS, 1981 m., Nr. 2.** Žurnalą leidžia Popiežiaus Leono XIII literatūros fondas. Redaguoja Petras Maldeikis, 117 Sunset Drive, Hot Springs, Arkansas 71901. Administruoja Antanas Balčytis, 6819 S. Washenaw Ave., Chicago, IL 60629. Numerio kaina — 3 dol.

Šį kartą žurnalo puslapiuose įvairių autorių pristatomos ir nagrinėjamos šios temos: Prieš keturiasdešimt metų sukilusi lietuvių tauta buvo atstaciūsi savo suverenitetą; Kursai Vilniuje tarmajai ne Lietuvos, o Maskvos tikslams; JAV yra jėga be patyrimo, Kinija — patyrimas be jėgos, Sovietų Sąjunga — patyrimas ir jėga; Rusiškasis imperializmas sutampa su komunistiniu imperializmu; Liberalizmas kaip srovė yra netekusi patrauklumo šių laikų visuomenėje; Totalizmas dažniausiai yra iš asmeninio arba grupinio egoizmo.

• **MOTERIS, 1981 m. gegužės-birželio mėn., Nr. 3.** Lietuvių moterų dvimėsenis žurnalas. Leidžia Kanados Lietuvių moterų draugija. Redaguoja Bronė Pabedinskienė. Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada. Metinė prenumerata — 8 dol., garbės prenumerata — 12 dol.

Šį kartą: poezija — Marijos Saulaitės, Prano Šrubauskio (1616-1680), Cecilia Meireles (iš portugalų kalbos vertė P. Gaučys), Ados Karvelytės; beletristika — Marijos Aukš-

• **ATEITIS, 1981 m., Nr. 5.** Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. K. Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago IL 60629. Žurnalo metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., garbės prenumerata — 15

• **ATEITIS, 1981 m., Nr. 5.** Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. K. Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago IL 60629. Žurnalo metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., garbės prenumerata — 15

• **ATEITIS, 1981 m., Nr. 5.** Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. K. Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago IL 60629. Žurnalo metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., garbės prenumerata — 15

• **ATEITIS, 1981 m., Nr. 5.** Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. K. Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago IL 60629. Žurnalo metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., garbės prenumerata — 15

• **ATEITIS, 1981 m., Nr. 5.** Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. K. Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago IL 60629. Žurnalo metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., garbės prenumerata — 15

• **ATEITIS, 1981 m., Nr. 5.** Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. K. Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago IL 60629. Žurnalo metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., garbės prenumerata — 15

• **ATEITIS, 1981 m., Nr. 5.** Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. K. Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago IL 60629. Žurnalo metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., garbės prenumerata — 15

Laiškas redakcijai himno vertimų reikalu

Sudomintas Jūsų dienrašty pasirodžiusio straipsnio „Lietuvos himno vertimo anglų kalbon reikalu“ („Draugo“ kultūr. priedas, 81.V.2) ir paskatintas tame straipsnyje idėjų himno vertimo pavyzdžių, drįstu siūlyti dar vieną, mano paties darytą, Lietuvos himno vertimą.

Vertimą darant, atsižvelgiau į straipsnyje išreikštus pageidavimus, nors tobulybę vertimuose beveik nepasiekia.

Nežiūrint to, nebūdamas poetu, kreipiau dėmesį ne tik į kiek galima tikslesnį Vinco Kudirkos himne išreiktų idėjų perdavimą anglų kalba, bet taip pat ir į skambumą, melodizingumą, bei žodinio ritmo ir muzikinės melodijos sekmingą sutapimą, himną giedant. Žinoma, kai kurių panašumų į ankstesnius vertimus buvo beveik neįmanoma išvengti.

Kiek šios mano kuklios pastangos buvo sėkmingos,

leidžiu spręsti Jums patiems iš tokio mano vertimo pavyzdžio:

*Lithuania, our homeland,
You're the land of heroes.
From your glorious past your
sons
Draw the strength that leads
us.*

*May your children walk the
paths
Of righteousness and virtue,
May they labor for your glory
And the good of all men.*

*May the Lithuanian sun
Banish darkness from our
land
That the Light and the Right
In our steps may follow.*

*May our love for native land
Burn forever in our hearts,
In the name of that land
We shall stand united.*

Tikiuosi, kad šis mano indėlis į skurdų Lietuvos himno vertimų „lobyną“ bus vertas dėmesio.

Vytautas Matulionis

taitos ir J. Pumputienės. Labai įdomūs ir kiti straipsniai: Marijos Slavėnienės „Tikrasis Keturakis, Vilkutaičiai, Gudečiai“, dr. Onos Gustaišienės „Kas naujo medicinoje“, Br. Šimkienės „Apie vaises“, Avos Saudargienės „Gintaras — Lietuvos brangakmenis“. Tekstu ir atitinkamomis iliustracijomis akį patraukia ir įprasti apžvalginiai skyriai: Knygos, Organizacinė veikla, Moteris pasaulyje, Sveikata, Madų ir grožio pasaulis, Seimininkų kampelis, Rankų darbai. Puslapius puošia mūsų dailininkų bei dailininkų darbų nuotraukos.

• **MŪSŲ VYTIS, 1981 m. pavasaris.** Skautiškos minties jaunimo ir vadovų žurnalas. Leidžia Akademinis skautų sąjūdis. Redaguoja Juozas Toliušis, 7220 S. California Ave., Chicago, IL 60629. Administruoja Danutė Korzonienė, 2725 W. 84 Place, Chicago, IL 60652. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 6 dol., kitur — 3 dol., atskiro numerio kaina — 2 dol., garbės prenumerata — 10 dol.

32 simpatingi žurnalo puslapiai yra sukaupę gražiai apdorotas medžiagas pluoštus, kurie įdomūs ne vien tik skautams akademikams. Kiekvienas akabtelės prie tokių temų: 150 metų lietuvių pogrindžio spaudai; Kandidatai svarsto, ar verta važiuoti į Lietuvą; Apie jaunimo draugystę; Amerikos lietuvių Credo; Viengungij gyvenimas ir kt. Džiugus žurnalo laimėjimas, kad atrasta jauna poetė Ginta Remeikytė: čia spausdinami keturi jos eilėraščiai jau liudija talento žybtelėjimą ir poetinę nuovoką.

• **J. Burkus, ARTI TIKS-LO.** Religinio turinio skaitinių knyga. Antroji laida. „Sūdūvos“ leidinys. Spaudė M. Morkūno spaustuvė, Chicagoje 1980 m. Leidinys 258 psl., kaina — 10 dol., gaunamas ir beletristika — Marijos Aukš-

• **LIETUVIŲ DIENOS, 1981 m. gegužės mėn., Nr. 3.** Redaguoja Redakcinė kolegija. Žurnalą leidžia ir administruoja Antanas F. Skirius. Redakcijos ir administracijos adresas: 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029. Metinė prenumerata — 18 dol., Kanadoje — 20 dol.

Šis „Lietuvių dienų“ numeris yra skirtas Lietuvių Bendruomenės veikloje Aleksandro Vakselio pagerbimui. Lietuvos gen. konsulo A. Simučio sveikinimo žodis: A. Vakselis visuomeninėje „veikloje. Toliau randame Pauliaus Jankaus straipsnį, pavadintą „New Yorko lietuvių judrusis žmogus“. Visas apžvalginis A. Vakselio gyvenimo straipsnis pailiuotas daugybe nuotraukų iš visuomeninės veiklos.

Skaitome taipgi ir buvusio VLIK'o veikėjo Algirdo Vokietičio prisiminimus iš veiklos Vlik'e. Bronio Railos „Ir vėl sudiev rašytojui“ nekrologinis straipsnis, Fabijonui Neveravičiui iškeliaujus į anapus. Alfonso Tyruolio eilėraščiai ir kitokia įvairi medžiaga bei anglų kalba spausdinama žurnalo dalis.

• **UŽDARYTAS LONDONO OLD VIC TEATRAS**

Londono Old Vic teatras buvo vienas seniausių (įkurtas 1818 m.). Jis daugiausia statydavo Šekspyro veikalus ir savo pastatymus rodydavo ne tik Londone ir kituose Britanijos miestuose, bet ir užsieniuose — Prancūzijoje, JAV, Danijoje. Peter O'Toole neseniai jame pastatė Šekspyro „Makbetą“. Kritikai maždaug sutartinai išpeikė tą savitą pastatymą, bet žiūrovų tuomet būdavo pilnas teatras.

300,000 svarų paramos metais duodavo Meno taryba, kuri skirsto iš valstybės izdo gaunamas meno reikalus sumas. Šįkart ir ji nusprendė, ne, nebeuosime. Jeigu tas teatras su savo pastatymais važinėjęs užsieniuose ir po savo kraštą, tai tokios kelionės būsiandos remiamos.

Bet teatras paskendęs skoloje — jį turi apie 450,000 svarų. Praeitais metais jis turėjo 20,000 svarų pelno, bet užpraeitais 190,000 sv. nuostolio. Jeigu, sako, visi metai būtų tokie geri, kaip pernykščiai, tai vis tiek reiktų 20 metų, kol visos skolos būtų išmokėtos. Tad ir nutarta baigti kelionę po Europą ir likviduoti teatrą. b.kz.